

сприятливого рішення суду, яким можуть зачіпати їх права та законні інтереси. Тобто, треті особи в цивільному процесі – це особи, які прямо зацікавлені у вирішенні спору на свою користь і могли б бути стороною в справі, що і відображає їх назва – ніби "третья" сторона спору в процесі. Але треті особи вступають в вже розпочату справу, що може призвести до ускладнень провадження, якщо в якості третьої особи виступає суд або суддя. Як ми вже вказували, істотною особливістю даних справ, у яких однією із сторін є суд або суддя, є особливий порядок визначення підсудності. У разі звернення суду або судді із заявою в якості третьої особи до суду, слід виходити із того, яка категорія справ розглядається. Якщо мова йде про загальні правила підсудності, яким підсудність справ визначається місцем проживання відповідача, то у разі вступу в процес суду або судді в якості третьої особи, що не заявляє самостійних вимог на предмет спору, а виступає на боці відповідача, виникне питання про належне забезпечення неупередженості розгляду справи. Цю проблему можна вирішити, зупинивши провадження у справі до вирішення вищестоящим судом питання про підсудність цієї справи.

Тому, ми пропонуємо внести зміни до ч. 1 ст. 108 і більш конкретно визначити правила підсудності за участі суду або судді, виклавши її в наступній редакції: "Якщо у цивільній справі одним із учасників є суд або суддя цього суду, визначається ухвалою судді суду вищої інстанції без виклику сторін. У разі звернення суду або судді в якості третьої особи в справі, суд має призупинити розгляд справи до вирішення вищестоящим судом питання про підсудність розгляду даної справи".

Отже, суд є одним із учасників процесу, який здійснює правосуддя та сприяє його здійсненню. Але, водночас, слід визнати, що суд або суддя можуть виступати у цивільному процесі в якості сторони – позивача або відповідача відповідно до норм ст. 108 ЦПК України. Особливістю розгляду даних справ буде спеціальний порядок визначення їх підсудності ухвалою вищестоящого судді. Слід визнати, що суддя як фізична особа може брати також участь у справах окремого та наказного провадження, особливостями розгляду яких також буде визначення правил підсудності розгляду цих справ.

Проведене нами дослідження дозволяє визнати, що суд може також виступати в якості третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги на предмет спору в справі,

оскільки участь суду або судді в матеріально-правових відносинах, з яких може виникнути спір, не обмежена, внаслідок цього в суду або судді може виникнути необхідність захисту своїх прав, свобод та законних інтересів в судовому порядку.

Таким чином, слід визнати, що суд може виступати в цивільному процесі в якості сторони у справ, а також третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги на предмет спору в справі. Участь суду в інших категоріях цивільних справ не уявляється можливою. Тоді як участь судді в цивільному процесі можлива як в якості сторони справ, третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги на предмет спору в справі, а також третьої особи, яка не заявляє самостійні вимоги на предмет спору в справі, а також заявника або заінтересованої особи в справах наказного або окремого провадження.

Питання, які піднімалися в даному дослідженні, мають важливе значення як для теорії цивільної процесуальної науки так, і для судової практики, а тому безумовно, вимагають подальшого ґрунтовного дослідження та аналізу. Зокрема, науковий і практичний інтерес представляє підстави і особливості участі судді в якості представника в цивільному процесі.

1. Чечот Д.М. Избранные труды по гражданскому процессу. – СПб.: Издательский Дом С.-Петерб. гос. ун-та, 2005. – С. 88. Решетникова И.В., Ярков В.В. Гражданский процесс. – М.: Издательство НОРМА (Издательство группа НОРМА – ИНФРА М), 2000. – С.28. 3. Гражданский процесс : учеб. для студентов вузов, обучающихся по направлению 521400 "Юриспруденция" и по специальности 021100 "Юриспруденция" / [Абушенко Д.Б. и др.]; отв. ред. – В.В. Ярков. – 7-е изд., перераб. и доп. – М.: Волтерс Клувер, 2009. – С.60-61. 4. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / За ред. О. Л. Жуковської. – К.: ЗАТ "ВПОЛ", 2004. – С. 244. 5. Н. Сакара Проблема доступності правосуддя у цивільних справах Право України, 2004 № 1 С. 105 – 109. 6. Цивільний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41, 42. – Ст.492. 7. Колісник О.В. Суд як суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Колісник Олена Вікторівна. – Х., 2008. – С. 15, 20. 8. Ухвала Верховного Суду України від 23 березня 2011 року. Єдиний державний реєстр судових рішень. [електронний ресурс] // режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/> 9. Верховна Рада України. [електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> 10. Цивільний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. Станом на 15 лист. 2010 р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2010. – С.51. 1. Проблеми теорії та практики цивільного судочинства: Монографія / [Комаров В.В. та ін.]; за заг. ред. В.В. Комарова. – Х.: Харків юридичний, 2008. – 928 с. – С. 185.

Надійшла до редколегії 20.09.11

О. Коваленко, здобувач

ПОВТОРНІСТЬ ЗЛОЧИНІВ В ОКРЕМИХ ПАМ'ЯТКАХ ПРАВА, ЩО ДІЯЛИ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ У ДОРАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД

В статті представлено результати дослідження окремих історичних пам'яток права, що діяли на території сучасної України, в аспекті регламентації повторності злочинів як окремого різновиду їх множинності.

Ключові слова: повторний злочин, повторність злочинів.

В статті представлені результати дослідження деяких історичних пам'яток права, які діяли на території сучасної України, в аспекті регламентації повторності злочинів як окремого різновиду їх множинності.

Ключевые слова: повторное преступление, повторность преступлений.

The paper presents the research's results of individual historical monuments of law that operated in the territory of modern Ukraine, in terms of regulation frequency crimes as a separate kind of plurality.

Key words: repetition of crimes, frequency crimes.

Вступ.

Повноцінне дослідження повторності злочинів, яке вперше проводиться в Україні після набрання чинності Кримінальним кодексом України від 5 квітня 2001 року (далі – КК, КК України 2001 р.), передбачає, зокрема, з'ясування історичних аспектів правової регламентації цього явища. Вивчення основних джерел права, що діяли на теренах сучасної України, дозволяє дійти за-

гального висновку: повторність злочинів як окремих різновидів їх множинності завжди включалась до предмету кримінально-правового регулювання. Зокрема, історія розвитку як українського кримінального законодавства, так і кримінального законодавства інших держав, показує, що повторність злочинів завжди входила до кола обставин, які посилювали відповідальність та покарання. Перелік обтяжуючих обставин в історичному

плані змінювався, однак повторність злочинів у тому чи іншому її виразі незмінно входила до його складу. *"Простатривая историю права, изучая те отрывки, которые дошли до нас от прошедшей жизни разных народов, мы всегда встретим указание на то, что повторение более или менее отчетливо отличалось от других преступлений, что оно всегда влекло усиление наказания"* – писав російський криміналіст М.С. Таганцев [8, с. 43].

Формулювання цілей роботи.

Мета дослідження – провести історичний та порівняльно-правовий аналіз кримінального законодавства тих державних утворень, які існували на території сучасної України, з метою визначення особливостей регламентації інституту множинності злочинів в цілому та їх повторності зокрема.

Результати дослідження.

Найвизначнішою історичною пам'яткою права Київської Русі є **"Руська правда"**. Слід зазначити, що оригіналу "Руської Правди" не знайдено, натомість збереглася значна кількість її списків (а саме – 106), датованих в різний час, починаючи з XIII по XVIII ст. Історія створення "Руської Правди" та її списків, які поділяють на три редакції (коротку, широку і середню), ще досі не є повністю досліджена. Проте її норми були і є предметом уваги вчених-юристів усіх поколінь. Вивчалися вони і в аспекті відображення в них повторності злочинів [5, с. 49].

Оглянувши Академічний список [7] та ще декілька доступних списків (Синодальний, Пушкінський, Троїцький, Карамзінський) [7], автор погоджується з думкою російського криміналіста Філімонова В.Д., який, вивчаючи питання відповідальності за рецидив злочинів, дійшов висновку, що "Руська правда" відобразила той етап розвитку руської державності і права, який ще не дозволяє говорити про рецидив або будь-яку іншу форму множинності злочинів [5, с. 49].

Першим джерелом права Русько-литовського періоду, який містив норми кримінального права, став **"Судебник" Казимира IV**, виданий у 1468 р. Ним фактично було започатковано кодифікаційну діяльність у Литовсько-Руській державі. Деякий час історики сперечались, на якій території феодальної держави діяв "Судебник", оскільки за своїм соціально-економічним і політичним устроєм Велике князівство Литовське не було монолітним. Слід зазначити, що деякий час литовські землі, на відміну від руських, які входили до складу Великого князівства Литовського, користувались своїм місцевим правом. Тож дослідники дійшли висновку, що Судебник був виданий для всієї держави, тому що він не суперечив місцевому праву. Судебник діяв до прийняття Першого Литовського Статуту 1529 р. [6].

Дане джерело права є важливим для нашого дослідження, оскільки вперше у статтях 14, 16, 18 та 19 фіксується посилення відповідальності за вчинення декількох крадіжок – за це передбачалось покарання у вигляді смертної карі.

Так, у статті 19, наприклад, говориться: *"А коли чии паробкы украдутъ што у кого, а как у сем листу верху писано, как за которую татбу казнити: коли первое украдетъ, ино его не вешати, а заплатити бондою его. А не будет бонды – ино осподарь его за него заплатитъ, а парубка казнити и пробити. А коли иметь часто красти после того, а выше полукопья – ино паробка узвесити."* ["...Якщо винний і надалі вчинятиме крадіжки, більші за півкопи грошей, – винного має бути покарано смертною карою через повішання"; тут і далі переклад автора – О.К.] [10].

Одним з найкращих кодексів права свого часу став **Статут Великого князівства Литовського**, виданий у

XVI ст. трьома основними редакціями – 1529, 1566 і 1588 років (вони відомі як окремі Литовські статuti). Литовські статuti увібрали в себе норми римського, руського ("Руська Правда"), польського і німецького ("Саксонське зеркало") кодифікованого і звичаєвого права.

Яскравим свідченням врахування рецидиву як окремого різновиду повторності злочинів може бути зміст тієї статті в статутах різної редакції, в якій мова йде про крадіжку на княжому дворі. Якщо в Литовському Статуті 1529 року про повторення злочину не йдеться, то у подальших редакціях відповідне положення з'являється і зберігається:

"А хто бы што украл на дворе господарским, што бы стояло меньше полукопья, которая бы реч не о шию пришла, а то бы на него переведено або вынято, таковому мают уши обрзати." ["Якщо особа вчинила крадіжку на княжому дворі майна, яке б коштувало менше півкопи грошей, ... на неї буде вказано і в неї буде знайдено, – винній особі мають бути відрізані вуха.]. (Литовський Статут 1529 р. Розділ 13 "О злодействе", артикул 23 "Хто бы што вкрал на дворе господарским") [1].

"Тежь хто бы на дворъ нашомъ господарскомъ што вкраль, а то бы стояло меньшей полукопья, которая бы речъ не о шию шла, и правомъ бы на него переведено або лице вынято; таковому мают уши обрзати. А потомъ естли бы еще што вкраль, бы тежь краденая речъ и десети грошей не стояла; тогда вжо горломъ маеть быти каранъ." ["Якщо особа вчинила крадіжку на княжому дворі майна, яке б коштувало менше півкопи грошей, ... на неї буде вказано або в неї буде знайдено, – винній особі мають бути відрізані вуха. Якщо після цього винна особа вчинить ще одну крадіжку майна, вартістю навіть менше десяти грошей – винну особу має бути покарано смертною карою.]. (Литовський Статут 1566 р. Розділ 14 "О злодействъ всякого стану", артикул 20 "Хто бы што вкрал на дворе нашомъ господарскомъ") [2].

"Тежь, хто бы на дворе нашомъ, а[о]с[по]д[а]рскомъ, што вкраль, а то бы стало меньше двохъ коп грошей, а шла бы тая речъ не о горло, и правомъ бы то на него переведено албо лицо вынято, таковому мают ухо одно урезати, а потомъ естли бы што вкраль, бы тежь краденая речъ и десети грошей не стояла, тогда вжо горломъ маеть быти каранъ, вед же и в тотъ часъ за слушнымъ поконан[ь]емъ правнымъ." ["Якщо особа вчинила крадіжку на княжому дворі майна, яке б коштувало менше двох коп грошей, ... на неї буде вказано або в неї буде знайдено, – винній особі має бути відрізане одне вухо. Якщо винна особа вчинить ще одну крадіжку майна, вартістю навіть менше десяти грошей – винну особу має бути покарано смертною карою...]. (Литовський Статут 1588 р. Розділ 14 "О злодействъ всякого стану", артикул 22 "Хто бы што вкрал на дворе нашомъ господарскомъ") [3].

Таким чином, в даному випадку зміст зазначених статей передбачає посилення відповідальності за повторний злочин (після покарання за попередній) і тягне покарання у вигляді смертної карі.

Литовський Статут 1588 р. регулював суспільні відносини на території України майже 300 років і становив значну частину законодавства у період Гетьманщини. Його текст входив до складу збірника **"Права, за якими судиться малоросійський народ"** – зводу українського права, складеного спеціальною кодифікаційною комісією з 1729 по 1743 рр. (далі – "Права..."). Незважаючи на те, що "Права..." не були офіційно затверджені царським урядом, багато хто застосовував ці статті в українських судах, оскільки "Права..." містили розвинену систему цивільного і сімейного права, а також багато

уваги приділяли питанням кримінального права і процесу. Враховуючи таку ситуацію, можна припустити, що ряд статей, які були закріплені у Литовському Статуті 1588 р. і які передбачали посилення відповідальності за скоєння повторного злочину (артикули 7, 10, 22 та 27 Розділу 14), – застосовувалися на території України і у XVIII столітті.

На початку 30-х років XIX ст. закони Російської імперії, до складу якої входила значна частина території сучасної України, було об'єднано у **Звід законів**. Підготовлений у 1826–1830 рр. спеціальною комісією під керівництвом М. М. Сперанського та виданий у 1832 році, Звід законів – це систематизований збірник законів Російської імперії, розміщених у тематичному порядку. Звід був класичним зразком систематизації законодавства. Він сприяв галузевому формуванню цивільного, кримінального (XV том) та інших галузей права. В Україні Звід набув чинності з 1835 р. лише в частині, яка регулювала державні і адміністративно-правові відносини. У 1840 р. на Лівобережжю, а у 1842 р. – на Правобережжю Україну поширено чинність Зводу і в частині цивільного та кримінального права.

У ст. 124 Зводу вперше в історії російського кримінального права сформульовано визначення повторності злочинів: *"Повторением преступления считается то, когда преступник, будучи наказан за преступление, учинил то же самое в другой или в третий раз"* [5, с. 54]. Повторення злочину, як вказувалося в цій статті, збільшує провину злочинця, але сама міра покарання призначалася на розсуд судді, якщо тільки не існувало з цього приводу якої-небудь прямої вказівки. Зазвичай покарання за повторення подвоювалося, або приєднувалося до нового покарання колишнє, або ж допускався перехід і до суворішого виду покарання, причому інколи розміри посилення були вельми великі. Так, наприклад, за таємне провезення товарів вперше призначалося легке тілесне покарання, а за такі ж дії втретє – заслання на каторгу [9].

Крім цього, на відміну від раніше діючого законодавства, у Зводі мало місце таке поняття як "збіг злочинів" (ст. 123), яке в подальшому буде сформульовано як поняття "сукупність злочинів". Воно охоплювало випадки вчинення як юридично тотожних, так і однорідних та різнорідних діянь, за жодне з яких винний ще не поніс покарання.

На думку Кривошеїна П.К., законодавець того часу вже чітко розрізняв рецидив та просте повторення злочинів. Останнє розумілось як вчинення двох або більше юридично тотожних, однорідних або різнорідних злочинів незалежно від наявності у винного судимості за попереднє діяння [5, с. 54].

Наступний етап розвитку законодавчого визначення поняття повторності відбувся в **"Уложенні про покарання кримінальні та виправні"** 1845 р. (далі – Уложення 1845 р.). Уложення 1845 р., яке увійшло до Зводу законів, – перший повноцінний кримінальний кодекс царської Росії – було затверджено указом царя Миколи I 15 серпня 1845 р., а введено в дію з 1 травня 1846 р. В різних редакціях (1857, 1866, 1885 рр.) Уложення 1845 р. проіснувало до 1917 року. Основна його особливість, порівняно з попередніми нормативними актами, полягала у виокремленні Загальної частини як самостійного структурного елемента. Загальна частина Уложення закріплювала основні поняття і інститути кримінального права: злочину і вини, стадій злочину, системи і видів покарання, порядку призначення покарання та звільнення від нього.

Визначення повторення злочинів укладачами Уложення 1845 р. було сформульовано наступним чином:

"К числу обстоятельств, увеличивающих вину и наказание, принадлежит и повторение того же преступления или учинение другого после суда и наказания за первое и впадение в новое преступление, когда прежнее, не менее важное, было прощено виновному впоследствии общего милостивого манифеста или по особому монаршему снисхождению" (ст. 131 Уложення) [5, с. 57]. Крім цього Уложення 1845 р. прямо встановлювало збільшення міри покарання у всіх випадках повторного злочину: *"Суд назначает всегда самую высшую меру наказания за повторение оногo"* (ст. 132 Уложення) [5, с. 55].

З 1864 року поряд з даним Уложенням діяв ще один нормативний акт кримінально-правового характеру – **"Статут про покарання, що накладаються мировими суддями"** (далі – Статут). Однак укладачі цього Статуту повторення злочинних діянь визначили по-іншому. Так, в п. 3 ст. 14 вказано, що повторенням є повторення того ж або абсолютно однорідного проступку до закінчення року після призначення покарання. Отже, Статут допускав лише спеціальне повторення, а не загальне, і ознакою, що відрізняє повторення від сукупності, визначив не відбування покарання, а призначення покарання.

Різне визначення повторення у двох нормативно-правових актах, що діяли одночасно, приводило на практиці до небажаної колізії норм. Тому постало питання щодо необхідності перегляду цих норм, яке вирішилося в **Законі від 3 лютого 1892 р. "Про сукупність і про повторення"** [9]. Цей Закон дав загальне визначення повторення злочинних діянь (злочинів і проступків) і для Уложення 1845 р., і для Статуту, взявши за основу визначення Статуту. На основі цього Закону повторенням визначалося вчинення одного і того ж однорідного злочинного діяння після відбування покарання за попереднє злочинне діяння або після помилування винного за вчинене діяння.

Слід також додати, що в Уложенні 1845 р. та Статуті з'являється таке поняття, як "промисел", який спочатку був елементом основного складу злочину та використовувався для того, аби підкреслити неодноразовий, систематичний характер корисливих злочинів, а згодом в Уложенні 1845 р. (в редакції 1903 р.) – став виконувати роль кваліфікуючої обставини. В значенні кваліфікуючої обставини в Статуті про покарання застосовувалося і інше поняття – "ремесло". В якості обставини, що посилює кримінальну відповідальність та покарання, в Уложенні 1845 р. (в редакції 1885 р.) з'являється також поняття неодноразовості [5, с. 58].

Російські криміналісти відзначали вади, які мали місце в Уложенні 1845 р. щодо регламентації повторності злочинів. Ось як писав М.С. Таганцев: *"При этом нельзя не заметить, что именно на постановлениях Уложения о наказаниях о повторении можно было видеть ясно бессистемность и непродуманность нашего Уложения, так как весьма нередко деяние, подлежащее при учинении в первый раз, сравнительно с другим однородным деянием (как, например, квалифицированные кражи), меньшему наказанию, наказывалось при повторении гораздо сильнее, и наоборот"* [9].

З 1881 року починається робота над новим **Кримінальним Уложенням**, яке було прийнято лише 22 березня 1903 р. і передбачало поступове введення його в дію (далі – Кримінальне Уложення 1903 р.). Кримінальне Уложення 1903 р., на відміну від Уложення 1845 р., мало меншу кількість статей за обсягом та більш чітко сконструйовану Загальну частину. Воно практично викоренило казуїстику статей, яка домінувала в Уложенні 1845 р., і взагалі відрізнялося високим рівнем узагальненості понять. Найголовнішим було те, що Криміналь-

не Уложення 1903 р. об'єднало в собі "Уложення про покарання кримінальні та виправні" та "Статут про покарання, що накладаються мировими суддями". Однак повністю Кримінальне Уложення 1903 р., окрім глав "Про бунт проти верховної влади" та "Про смуту", царському уряду ввести в дію так і не вдалося в силу ряду різних причин [4].

Основний вклад в розробку Кримінального Уложення 1903 р. внесли визначні криміналісти того часу – М.С. Таганцев та І.Я. Фойницький. Над створенням Загальної частини працював М.С. Таганцев, який у 1867 році захистив магістерську дисертацію на тему "Про повторення злочинів", а у 1870 році докторську дисертацію на тему "Злочини проти життя за руським правом" [11, с.63]. До обставин, які посилюють відповідальність (відділ 7), в Кримінальному Уложенні 1903 р. віднесено наступні: вчинення до проголошення вироку двох і більше злочинних діянь (ст. 60); вчинення до проголошення вироку двох і більше тотожних або однорідних злочинних діянь (ст. 64); вчинення злочинного діяння після проголошення вироку або під час відбування покарання (ст. 66); вчинення злочинного діяння після відбуття покарання (ст. 67).

Отже, Кримінальне Уложення 1903 р. відмовилося від попередньої практики – нормативної регламентації поняття "повторення злочинного діяння", визначивши чітко лише коло обставин, які посилюють відповідальність. Слід зазначити, що сучасна теорія кримінального права визначає першу обставину (вчинення до проголошення вироку двох і більше злочинних діянь) як сукупність злочинів. При цьому, якщо злочинні діяння вчинені в різний час, має місце так звана загальна повторність. Вчинення до проголошення вироку двох і більше тотожних або однорідних злочинних діянь – є повторністю спеціальною. Крім цього, перші дві обставини віднесено до повторності, не пов'язаної із засудженням. В свою чергу до повторності, пов'язаної із засудженням, належать останні дві обставини.

Висновки.

1. Перша згадка про повторність злочинів на території сучасної України відноситься до XV ст. За повторне вчинення крадіжки "Судебником" Казимира IV (1468 р.) передбачено смертну кару.

2. Литовські Статути та "Права, за якими судиться малоросійський народ" зберегли тенденцію врахування повторності перш за все як обставини, що посилює карність повторного злочину. Прикладом є норми, які передбачали посилення покарання за повторне вчинення крадіжки.

3. Перша спроба нормативно визначити повторність злочинів мала місце у Зводі законів Російської імперії 1832 р. Повторенням злочину визнавалося його вчинення особою вдруге або втретє після того, як вона була покарана за такий самий злочин. За повторення злочинів міра покарання посилювалася, однак призначалася на розсуд судді, якщо лише не існувало з цього приводу якої-небудь прямої вказівки.

4. Уложення 1845 р. сформулювало повторність (повторення злочину) досить широко. Повторенням злочину визнавалося вчинення як такого самого, так і іншого злочину після суду та покарання за перший злочин або, якщо вживати сучасну термінологію – після звільнення особи від кримінальної відповідальності за перший злочин на підставі акту амністії чи помилування. Посилення карності за повторне вчинення (повторення) злочину

передбачалось у окремій нормі Загальної частини Уложення 1845 р. Крім того, в деяких нормах його Особливої частини з'явилось поняття "промисел".

5. Діючий певний час поряд з Уложенням 1845 р. Статут про покарання, що накладаються мировими суддями 1864 р., повторення злочинних діянь (проступків) визначав по-іншому. По-перше, проступок мав бути або тим самим, або однорідним. По-друге, проступок міг бути визнаним повторним у разі його вчинення до закінчення одного року після призначення покарання.

6. Закон 1892 р. "Про сукупність і про повторення" дав загальне визначення повторенню злочинних діянь (і злочинів, і проступків). Повторенням визнавалося вчинення одного і того ж або однорідного злочинного діяння після відбування покарання за попереднє злочинне діяння або після помилування винного за скоєне діяння.

7. Кримінальне Уложення 1903 р., яке повністю в дію введено так і не було, відмовилось від попередньої практики використання дефініцій при визначенні окремих різновидів множинності злочинів, зокрема, "повторення злочинних діянь". Водночас даним документом було визначено коло обставин, що посилюють відповідальність у зв'язку з вчиненням особою кількох злочинів, при цьому їх кримінально-правовий зміст наблизився до сучасного розуміння сукупності, повторності та рецидиву злочинів.

8. Таким чином, загальні тенденції законодавчої регламентації повторності злочинів в основних пам'ятках права дорадянського періоду, що повністю чи частково діяли на території сучасної України, полягають у наступному:

- а) в усіх пам'ятках повторне вчинення злочину розглядалось як обставина, яка посилює його карність;
- б) поступово – з розвитком науки кримінального права та законодавчої техніки – повторність злочинів (повторення злочину) виокремлюється серед інших різновидів їх множинності і набуває конкретного формально-визначеного змісту; при цьому відбувається подальша диференціація кримінально-правових наслідків повторності злочинів;
- в) в кінці XIX – на початку XX століття були виділені окремі прояви (різновиди) повторності злочинів, а їх кримінально-правовий зміст у своїх основних характеристиках наблизився до нормативного визначення повторності та рецидиву злочинів у КК України 2001 р.

1. Первый или Старый Литовский Статут // Временник Общества истории и древностей Российских. Кн. 18. – 1854. – С. 2–106. 2. Статут Вялікага княства Літоўскага 1566 года. За виданням 1855 року. – Мінск, 2003. – С.35–263. 3. Статут Вялікага княства Літоўскага 1588. Тэксты. Даведнік. Каментарыі. – Мн., 1989. <http://litopys.org.ua>; <http://starbel.narod.ru> 4. Егоров С. А. Уложение 1903 года – не кодекс минувшей эпохи / С. А. Егоров. // Новая правовая мысль. – 2003. – №1. – С. 77–81. 5. Кривошеин П.К. Повторность в советском уголовном праве (теоретические и практические проблемы). – К.: Выща шк. 1990. 6. Маложон О.І. Роль та значення Статутів Казимира для Литовсько-Руської держави. <http://www.rusnauka.com> 7. Руська правда (тексти на основі 7 списків та 5 редакцій) / Під ред. проф. Серафима Юшкова. – Київ: Видавництво НАН України, 1935. – <http://litopys.org.ua/yushkov/> 8. Таганцев Н.С. О повторении преступлений: Исследование, – СПб., 1867. – С.43. 9. Таганцев Н.С. Уголовное право (Общая часть). Часть 2. По изданию 1902 года. – 2003. <http://www.allpravo.ru> 10. <http://litopys.org.ua> 11. Прохоров В. С. Николай Степанович Таганцев / В. С. Прохоров. // Правоведение. – 1993. – № 4. – С. 63–65. 12. Уголовное уложение. Высочайше утвержденное 22 марта 1903 г. – С.–Петербург. Сенатская типография. 1903. – С. 1–144. <http://www.twirpx.com/file/234494/>